

In memoriam Ulricha Becka

Břetislav Horyna

V první den roku 2015 zemřel ve věku sedmdesáti let německý sociolog Ulrich Beck. Příčinou náhlé a nečekané smrti byl podle sdělení rodiny srdeční infarkt.

Beck se proslavil svou koncepcí tzv. druhé moderny, označovanou též za teorii reflexivní modernizace, kolem jejíž hlavních myšlenek se vytvořila mezinárodní sociologická škola *Second Modernity*. Druhá moderna je epochou plného triumfu moderny, která však s sebou přinesla množství stále méně zvladatelných rizik. Ta nakonec opanovala moderní industriální a postindustriální civilizaci. Beck razil termín „riziková společnost“ (*Risikogesellschaft*), podle názvu svého asi nejznámějšího díla z roku 1986. Tato společnost neztroskotává na svých porážkách, ale naopak, dostává se do úzkých kvůli svým historicky ojedinělým úspěchům: nikdy neprodukovaly západní společnosti tolik zboží, nikdy ho ani tolik nespotřebovávaly, nikdy nebyl zisk ani míra akumulace tak vysoký, ale nikdy také nebyla tak bezprostředně blízko nesmírná rizika: ekologická, kulturní, sociální, rizika spojená s individuálním a státním terorismem, s globálním oteplováním, s nezadržitelným růstem nezaměstnanosti, se sociální nejistotou, s poškozováním lidského zdraví potravinami, se sociální nerovností.

Specifická schopnost evropské moderny k produkci masivního sebeohrožení vedla Becka, přesvědčeného stoupence evropského sjednocení, k návrhům sociálně-politických opatření, která by včas předešla sebelikvidaci kultur v globálních měřítcích. Největší naděje vkládal do své teorie kosmopolitismu, která se přenesla do obrazu „světové rizikové společnosti“ (*Weltrisikogesellschaft*, 2007). Do rozvíjení kosmopolitních idejí zasáhla globální hospodářská krize, po jejímž propuknutí se Beck obrátil k akutním problémům Evropy a Evropské unie. Spolu s členem německé strany Zelených Danielem Cohn-Benditem sepsal Beck, politicky aktivní sociální demokrat a poradce SDP, manifest „My jsme Evropa!“ (*Wir sind Europa!*, 2012), ve kterém vyzvali Evropany všech věkových skupin, aby dobrovolně věnovali rok svého života aktivitám, na jejichž konci měla stát obnova Evropy zdola, od občanů. Evropa byla podle něj rozštěpená a dále se štěpila pod vlivem německé politiky, reprezentované kancléřkou Angelou Merkelovou. Pro její politický styl navrhl Beck označení „merkiavellismus“ a vymezil se vůči němu se značnou kritičností, jejíž zásadní

argumenty jsou shrnuty v poslední knize z roku 2012 „Nová Evropa: kam krize přenáší moc“ (*Das neue Europa: Neue Machtlandschaften im Zeichen der Krise*).

Ke svému kosmopolitnímu projektu se vrátil již jen v děkovném vystoupení „Towards a Cosmopolitan Turn: Reinventing Sociology for the 21st Century“ na světovém sociologickém kongresu v Jokohamě, konaném ve dnech 13. - 19. července 2014, kde mu byla udělena nejvýznamnější sociologická cena za celoživotní dílo.

Z díla U. Becka je několik prací dostupných v českých překladech; vedle *Rizikové společnosti* jsou to například spisy *Moc a protiváha moci* nebo *Vynalézání politiky*. K dispozici je také krátké uvedení do teorie reflexivní modernizace (*Druhá moderna. Ulrich Beck a teorie reflexivní modernizace*, 2001, ²2004). Když byl Beck požádán o předmluvu k českému vydání posledně uvedené knihy, ukázal se jako velmi otevřený, přívětivý a kooperativní člověk. Nejenže poskytl rozhovor, který byl otištěn v časopisu *Aluze* (2/2002, s. 53–64), ale projevil rovněž ochotu navštívit Česko s programovou přednáškou. S velkou pomocí tehdejšího předsedy Dolní komory parlamentu ČR Lubomíra Zaorálka se podařilo zajistit termín a prostory pro přednášku určenou hlavně poslancům a senátorům. Beck přijel do Prahy z Moskvy, kde byl na pozvání Státní dumy Federálního shromáždění Ruské federace. Zdržel se v Rusku o den déle, protože o jeho přednášku byl takový zájem, že se posluchači nevešli do sálu a druhý den ji proto opakoval. Ruská Duma má čtyři sta padesát členů. V Praze přišlo dvacet tři lidí, z toho byli tři poslanci. Beck zachoval dekorum. Až při pozdějších setkáních podotkl, že až tady zjistil, že nemá, čím by českou politiku obohatil.